РЕФЕРАТИВНО-НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ISSN 2521-1463

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА.

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

ОНЛАЙН-ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО У 2016 РОЦІ

НОМЕР ЖУРНАЛУ

№ 1 (16)

Січень – лютий 2016 р.

DOI 10.53672/ej.1.2016

expertize-journal.org.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Назаров О. А.
Євдокимова Н. О.
Кириченко О. А.
Калинка Г. І.
Цільмак О. М.
Мотлях О. І.

Барко В. І.
Лефтеров В. О.
Коренюк П. І.
Алікіна Н. В.
Попова Г. В.
Вітомський Ю. Л.

Землянська О. В.

Чернякова О. В.
Большаков С. І.
Тунтула О. С.
Ткач Ю. Д.
Єгорова Т. М.
Лисенко А. Б.

Шаповалов В. О.
Савкіна Т. В.
Савостін О. П.
Безушко С. В.
Вербина Ю. В.
Хлонь О. М.

Інститут психологічної експертизи і поліграфа Kyiv

ВИДАЄТЬСЯ ЗА СПРИЯННЯ

Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі

ROR 02xc7et08

Номер на сайті

ISSN 2521-1463

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ
Назаров Олег Анатолійович
канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій з 2015 року, суб'єкт ветеранського підприємництва, судовий експерт

ВИДАВНИК НАЗАРОВ О. А.

DOI: 10.53672/ej.1.2016

Судово-психологічна експертиза

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал

Електронне видання

Виходить один раз на два місяці

Засновано у травні 2016 року

2016, № 1 (16)

січень – лютий 2016 р.

Київ

expertize-journal.org.ua

DOI: 10.53672/ej.1.2016[1]
УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948
ББК 67.5:88.4
С89

ISSN 2521-1463 (Online)
EAN-13 9772521146000

Ідентифікатор медіа R40-05509 (рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 26.09.2024 № 2785)

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович[3]

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі», ROR 02xc7et08[2]

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025

С89 **Судово-психологічна експертиза.** Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці : реферат.-наук. online журн. — 2016. — № 1 (16) (січень – лютий 2016). — 56 с. — URL: expertize-journal.org.ua.

Журнал присвячений теорії і практиці судово-психологічної експертизи, застосуванню поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній діяльності. Номер містить оригінальні статті й реферати праць з юридичної психології, судової експертизи та суміжних галузей, а також новини журналу.

Для судових експертів, психологів, поліграфологів, правників, науковців і здобувачів освіти.

УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів. Рукописи можуть рецензуватися і не повертаються. За точність викладеного матеріалу та достовірність інформації, що міститься в опублікованих матеріалах, відповідальність несуть автори. Зміни тексту та скорочення, що не впливають на зміст матеріалів, а також їх перейменування вносяться редакцією без узгодження з автором. Комерційне використання матеріалу заборонено. Авторські права належать їх авторам. Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту.

Електронна сторінка номера — див. «Посилання»[1]

Журнал включено до: Google Scholar, ISSN Portal, Crossref, Реєстр наукових видань України, Polska Bibliografia Naukowa (PBN), Реєстр суб'єктів у сфері медіа.

Випуск сформовано в електронному архіві журналу з матеріалів, оприлюднених на сайті видання; дати першого оприлюднення зазначено біля кожного матеріалу.

© Автори матеріалів, 2016
© Видавник Назаров О. А., оформлення PDF-версії, 2016

Редакційна колегія

Головний редактор — видавець (засновник видання)

Назаров О. А. — канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» (стаж експертної діяльності з 2000 р.), поліграфолог, правознавець

Заступники головного редактора

Євдокимова Н. О. — д-р психол. наук, професор; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика», ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (психологічні науки)

Кириченко О. А. — д-р юрид. наук, професор; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика» (юридичні науки)

Відповідальний секретар

Калинка Г. І. — ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика», здобувач ступеня доктора філософії (юридична психологія)

Члени редакційної колегії

Цільмак О. М. — д-р юрид. наук, канд. психол. наук, професор; Одеський державний університет внутрішніх справ

Мотлях О. І. — д-р юрид. наук, професор, заслужений юрист України; Національна академія внутрішніх справ

Барко В. І. — д-р психол. наук, професор; Державний науково-дослідний інститут МВС України

Лефтеров В. О. — д-р психол. наук, професор; Національний університет «Одеська юридична академія»

Коренюк П. І. — д-р екон. наук, професор, академік Академії економічних наук України; Дніпровський державний технічний університет

Алікіна Н. В. — канд. психол. наук, старший науковий співробітник, експерт вищого кваліфікаційного класу

Попова Г. В. — канд. психол. наук, доцент; НТУ «Харківський політехнічний інститут»

Вітомський Ю. Л. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Землянська О. В. — д-р психол. наук, професор; професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, полковник міліції у відставці

Чернякова О. В. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Хлонь О. М. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Большаков С. І. — канд. військ. наук, доцент; ТОВ «Науково-дослідний інститут судової експертизи та оцінки», атестований судовий експерт

Тунтула О. С. — канд. юрид. наук, доцент; Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

Ткач Ю. Д. — канд. юрид. наук; Одеський державний університет внутрішніх справ

Безушко С. В. — канд. пед. наук, доцент; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика»

Вербина Ю. В. — канд. психол. наук, доцент; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика»

Єгорова Т. М. — старший науковий співробітник; Харківський НДІ судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса (Полтавське відділення), атестований судовий експерт

Савкіна Т. В. — старший науковий співробітник; Харківський НДІ судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса, атестований судовий експерт

Савостін О. П. — старший судовий експерт; Одеський НДІ судових експертиз, атестований судовий експерт

Лисенко А. Б. — експерт-поліграфолог; Міжнародна асоціація професіоналів у поліграфології (AIPP)

Шаповалов В. О. — експерт-поліграфолог, атестований судовий експерт; ГО «Колегія поліграфологів України»

Зміст

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ 4

ПЕРЕДМОВА 8

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ) 10

1.1. Теорія та історія застосування спеціальних знань *10*

Холопова Е. Судово-психологічна експертиза під час дослідження обставин, що виключають злочинність діяння 10

1.2. Судово-психологічна експертиза: методичні підходи до вирішення завдань *13*

Голобородько Е. Н., Толстих І. В., Седнєв В. В., Полуницький В. І. Судова психофізіологічна експертиза 13

1.3. Проблемні аспекти застосування поліграфа *15*

Назаров О. А. Сучасні можливості та нормативно-правові вимоги до проведення судової експертизи з використанням поліграфа в Україні 15

1.4. Правове та науково-прикладне забезпечення професійної діяльності *18*

Алєксєєв О. О. Підготовка експертів-поліграфологів в Україні: вимоги та тенденції 18

Популярний відеоінструктаж для осіб, яких направляють на тестування на поліграфі 21

1.5. Точка зору фахівця *22*

Моцонелідзе Д. З. Становлення української школи поліграфа: історія народження одного поліграфолога 22

Лисенко А. Б. Я потрапив у поліграфологію зовсім випадково: нотатки поліграфолога (за матеріалами дописів у Facebook) 25

1.6. Юридична практика *28*

Ілейко В. Р., Каніщев А. В. Деякі методичні аспекти комплексної судової психолого-психіатричної експертизи в кримінальному процесі. 28

Сафуанов Ф. Судово-психологічна експертиза психічного стану матері, обвинуваченої у вбивстві новонародженої дитини 31

1.7. Сторінка вченого *34*

Каніщев А. В. Аналіз практики призначення комплексної судової психолого-психіатричної експертизи щодо неповнолітніх обвинувачених 34

1.8. Міжнародний досвід та співробітництво *38*

Китаєв Н. Судово-психологічна експертиза під час викриття інсценувань нещасних випадків і самогубств 38

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ 42

Американська асоціація поліграфологів відкрила базу даних науково-практичних статей, опублікованих у журналі асоціації «Polygraph» (мова оригіналу — російська) 42

Громадська організація «Колегія поліграфологів України» випустила збірник наукових статей про ефективні прийоми передтестової бесіди під час застосування поліграфа та психологічну оцінку достовірності показань у юридичній практиці (мова оригіналу — російська) 42

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ 44

ВИМОГИ ДО СТАТЕЙ І ТЕЗ АВТОРІВ 47

ВІДОМОСТІ ПРО ЖУРНАЛ 50

ВИХІДНІ ДАНІ 56

СЛОВО РЕДАКЦІЇ

Передмова

Журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» належить до реферативно-наукових видань. Оригінальні дослідження ми оприлюднюємо вперше, а найцікавіші праці, що вже вийшли в інших виданнях, подаємо як реферати: стислий виклад змісту, анотацію та бібліографічний опис першоджерела за ДСТУ 8302:2015. Реферат не замінює оригіналу — він допомагає знайти саме те дослідження, яке потрібне вам сьогодні.[1]

Вітаємо, колеги! Перед вами номер 2016, № 1 (16) за січень–лютий 2016 року. Тут 13 матеріалів для тих, кого цікавлять поліграф і виявлення обману, судово-психологічна експертиза, судово-психіатрична експертиза, і для тих, хто тільки обирає свій шлях у юридичній психології.

> *Новина зі світу судової експертизи. У лютому 2016 р. народний депутат Андрій Тетерук подав до Верховної Ради України законопроєкт № 4094 «Про захист прав осіб, що проходять опитування (дослідження) на поліграфі». Він передбачав, що опитування проводить поліграфолог лише за письмовою згодою або усною заявою особи на засадах добровільності, гласності, законності й конфіденційності.[2]*

Можливо, саме ваше дослідження стане наступною сторінкою історії судової експертизи. Читайте, сперечайтеся, пишіть до журналу — і повертайтеся до архіву номерів по нові матеріали.

Редакція журналу

REFERENCES

1. DSTU 3017:2015. Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat [Information and Documentation. Publications. Main Types. Terms and Definitions]. [Chynnyi vid

2016-07-01]. Vyd. ofits. Pp. 4.14.2.2, 4.14.2.7. Referaty prats, opryliudnenykh ranishe, podano iz zaznachenniam imeni avtora ta dzherela zapozychennia vidpovidno do p. 1 ch. 2 st. 22 Zakonu Ukrainy "Pro avtorske pravo i sumizhni prava" vid 01.12.2022 № 2811-IX; akty orhaniv derzhavnoi vlady ta ofitsiini dokumenty sudovoho kharakteru ne okhoroniaiutsia avtorskym pravom (p. 3 ch. 1 st. 8 tsoho Zakonu). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Zaproponovano zakonodavcho vrehuliuvaty pravyla doslidzhennia na polihrafi. YURLIHA (LIHA:ZAKON). URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/141613_zaproponovano-zakonodavcho-vregulyuvati-pravila-dosldzhennya-na-polgraf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Розділ 1. Наукові публікації (статті, реферати статей)

Позначки: «Анотація» — оригінальний матеріал, уперше оприлюднений у журналі; «Реферат» — виклад праці або офіційного документа, уперше оприлюднених в іншому виданні чи на іншому ресурсі; під кожним рефератом наведено відомості про першу публікацію. До наукових публікацій подано розширену анотацію українською мовою з ключовими словами та англомовну анотацію (Abstract, Keywords); наявний DOI зазначено біля відомостей про оприлюднення. Цифри у квадратних дужках відсилають до списку References після кожної публікації: описи за ДСТУ 8302:2015, українські й російські назви подано латиницею (транслітерація за постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 № 55), їхній переклад англійською — у квадратних дужках.

Читачеві. За кожною публікацією цього номера стоять реальні справи: кримінальні провадження, сімейні спори, позови про відшкодування моральної шкоди, перевірки із застосуванням поліграфа. Анотація допоможе швидко зорієнтуватися, а повний текст за посиланням відкриє методики, аргументи сторін і правові позиції Верховного Суду, які можуть знадобитися у вашій наступній справі. Читайте, порівнюйте з власною практикою і діліться знайденим з колегами.

1.1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

Судово-психологічна експертиза під час дослідження обставин, що виключають злочинність діяння[1]

Холопова Е.

Реферат · оприлюднено 27.07.2013

Мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі.

Реферат. У слідчій і судовій практиці виникають ситуації, коли обставини, що виключають злочинність діяння, неможливо дослідити без психологічних знань у формі експертизи, а висновок судово-психологічної експертизи (СПЕ) може бути одним із доказів необхідної оборони та її ексцесу. Холопова Е. розглядає завдання й можливості СПЕ щодо кожної з таких обставин за Кримінальним кодексом російської федерації, спираючись на норми ч. 2 ст. 37, ч. 2 ст. 39, ст. 40 і 42 КК рф, а також на праці юристів і психологів (зокрема класифікацію примусу В. В. Калугіна). Для необхідної оборони авторка розрізняє небезпеку як об'єктивно шкідливий чинник і як суб'єктивне переживання, очікування небезпеки, страх. Експерт-психолог аналізує співвідношення свідомого й несвідомого в поведінці того, хто обороняється, мотивацію його дій та емоційні стани (психічну напруженість, фрустрацію, стрес, розгубленість, афект); наголошено, що страх і жорстокість взаємопов'язані, тому особа нерідко діє щодо нападника жорсткіше, ніж потрібно. Для крайньої необхідності сформульовано три завдання СПЕ: схарактеризувати психологічні складники екстремальної ситуації та її вплив на поведінку, розкрити механізм ухвалення рішення, визначити, чи усвідомлювала особа можливість заподіяти рівну або більшу шкоду. Щодо фізичного та психічного примусу розмежовано непереборний і переборний примус, інформаційний вплив через погрози й безпосередній вплив на несвідоме (гіпноз, психокодування); больовий поріг як суб'єктивний критерій переборності, на думку авторки, слід виявляти психофізіологічною експертизою, обов'язковою в разі застосування ст. 40 КК. Оцінюючи обґрунтований ризик, експерт ураховує специфіку діяльності, особистісні якості того, хто ризикує, та обставини, що обмежують або розширюють можливість ухвалити рішення. У справах про виконання незаконного наказу психолог оцінює вплив психологічного примусу на підлеглого, його психологічні особливості та складники мотиву. Авторка доходить висновку, що ці напрями СПЕ розроблено недостатньо й вони потребують подальшого досліджен-

ня; для експертів і юристів праця окреслює коло питань, які можна ставити перед психологом у справах про поведінку особи в критичних ситуаціях.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, обставини, що виключають злочинність діяння, необхідна оборона, ексцес оборони, крайня необхідність, фізичний і психічний примус, обґрунтований ризик, виконання наказу, емоційні стани, страх.

Forensic Psychological Examination in the Study of Circumstances Precluding the Criminality of an Act

Kholopova E.

Abstract. Investigative and judicial practice regularly faces situations in which circumstances precluding the criminality of an act cannot be assessed without psychological expertise, and the opinion of a forensic psychological examination may serve as evidence of necessary defence and of its excess. Kholopova E. examines the tasks and capabilities of forensic psychological examination with regard to each such circumstance under the Criminal Code of the russian federation (Article 37(2), Article 39(2), Articles 40 and 42). For necessary defence, she distinguishes danger as an objectively harmful factor from danger as a subjective experience of threat and fear; the expert analyses the balance of conscious and unconscious components in the defender's behaviour, his or her motivation and emotional states such as mental tension, frustration, stress, confusion and affect, bearing in mind that fear and cruelty are interrelated. For extreme necessity, three tasks are formulated: to characterise the psychological components of the extreme situation, to reveal the decision-making mechanism and to determine whether the person was aware of possibly causing equal or greater harm. Regarding physical and mental coercion, the author distinguishes irresistible and resistible coercion, as well as informational pressure through threats and direct influence on the unconscious, and argues that the pain threshold should be assessed by a mandatory psychophysiological examination. For justified risk, the expert takes into account the nature of the activity, the personality of the risk-taker and

situational constraints; in cases of executing an unlawful order, the psychologist assesses the impact of psychological coercion, the subordinate's psychological features and the components of motive. The author concludes that these areas of forensic psychological examination remain underdeveloped.

Keywords: forensic psychological examination, circumstances precluding criminality, necessary defence, excess of defence, extreme necessity, coercion, justified risk, unlawful order, emotional states, fear.

Першоджерело: Холопова Е. Судебно-психологическая экспертиза при исследовании обстоятельств, исключающих преступность деяния. Законность. 2005. № 10.[2] Реферат оприлюднено в журналі 27.07.2013.

REFERENCES

1. Kholopova E. Sudovo-psykholohichna ekspertyza pid chas doslidzhennia obstavyn, shcho vykliuchaiut zlochynnist diiannia [Forensic Psychological Examination in the Study of Circumstances Precluding the Criminality of an Act] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2016. № 1 (16). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/174-sudebno-psikhologicheskaya-ekspertiza-pri-issledovanii-obstoyatelstv-isklyuchayushchikh-prestupnost-deyaniya (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Kholopova E. Sudebno-psikhologicheskaya ekspertiza pri issledovanii obstoyatelstv, isklyuchayushchikh prestupnost deyaniya. Zakonnost. 2005. № 10. URL: http://www.juristlib.ru (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

1.2. СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА: МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИРІШЕННЯ ЗАВДАНЬ

Судова психофізіологічна експертиза[1]

Голобородько Е. Н., Толстих І. В., Седнєв В. В., Полуницький В. І.

Реферат · оприлюднено 07.09.2013

Мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі.

Реферат. Голобородько Е. Н., Толстих І. В., Седнєв В. В. і Полуницький В. І. аналізують передумови створення судової психофізіологічної експертизи, яка дала б змогу враховувати пом'якшувальні обставини під час визначення вини у справах про транспортні події, спричинені збоями в системі «людина – техніка». Автори висвітлюють компетенцію судового експерта-психолога у проведенні психофізіологічної експертизи та пропонують орієнтовний перелік питань, які вона може вирішувати. Повний текст статті, за даними сайту, опубліковано українською мовою в щоквартальному науково-медичному журналі «Медицинская психология» (Харків) за 2009 р. Тема стосується судових експертів-психологів, автотехнічних експертів, слідчих і суддів, які встановлюють роль людського чинника в дорожньо-транспортних та інших транспортних подіях.

Ключові слова: судова психофізіологічна експертиза, судово-психологічна експертиза, транспортні події, система «людина – техніка», людський чинник, компетенція експерта-психолога, пом'якшувальні обставини.

Forensic Psychophysiological Examination

Holoborodko E. N., Tolstykh I. V., Sedniev V. V., Polunytskyi V. I.

Abstract. Holoborodko E. N., Tolstykh I. V., Sedniev V. V. and Polunytskyi V. I. analyse the prerequisites for establishing a forensic psychophysiological examination that would make it possible to take mitigating circumstances into account when determining guilt in cases involving transport accidents caused by failures in the human and machine system. The authors outline the competence of a forensic psychologist in conducting a psychophysiological examination and propose an indicative list of questions that such an examination can address. According to the journal website, the full text was published in Ukrainian in the quarterly scientific and medical journal Medical Psy-

chology (Kharkiv) in 2009. The topic is relevant to forensic psychologists, automotive technical experts, investigators and judges who assess the role of the human factor in road and other transport accidents.

Keywords: forensic psychophysiological examination, forensic psychological examination, transport accidents, human and machine system, human factor, competence of expert psychologist, mitigating circumstances.

Першоджерело: Голобородько Е. Н., Толстых И. В., Седнев В. В., Полуницкий В. И. Судебная психофизиологическая экспертиза. Медицинская психология. 2009.[2] Реферат оприлюднено в журналі 07.09.2013.

REFERENCES

1. Sudova psykhofiziolohichna ekspertyza [Forensic Psychophysiological Examination] : referat / Holoborodko E. N. ta in. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2016. № 1 (16). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/220-sudebnaya-psikhofiziologicheskaya-ekspertiza (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Goloborodko E. N., Tolstykh I. V., Sednev V. V., Polunitskiy V. I. Sudebnaya psikhofiziologicheskaya ekspertiza. Meditsinskaya psikhologiya. 2009. URL: http://www.mps.kh.ua/arhiv-pdf/2009/23/09-12.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

1.3. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА

Сучасні можливості та нормативно-правові вимоги до проведення судової експертизи з використанням поліграфа в Україні[1]

Назаров О. А.

Реферат · оприлюднено 17.11.2015

Мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі.

Реферат. Доповідь Назарова О. А. на III Міжнародній науково-практичній конференції «Використання поліграфа в правоохо-

ронній діяльності: проблеми та перспективи» (Київ, 7–8 листопада 2015 р.) дає відповіді на запитання, які найчастіше ставлять поліграфологи, юристи, адвокати й представники правоохоронних органів щодо наукової обґрунтованості та правового регулювання судової експертизи з використанням поліграфа в Україні. Автор визначає об'єктом такої експертизи ціннісно-смислову сферу особистості, а предметом — виявлення психологічної установки на приховування інформації, що має значення для справи, і розглядає її як підвид судово-психологічної експертизи. Наукове підґрунтя пов'язано з теорією виявлення прихованої інформації, психологією установки та психофізіологією пам'яті й мотивації; наведено огляд шести українських дисертацій, захищених з 1998 р. (зокрема докторської дисертації О. І. Мотляха), навчально-методичних посібників і дослідження В. І. Барка 2004 р. (точність 83,8–89,6 %, надійність 0,73–0,77). Проаналізовано наказ Міністерства юстиції України від 27.07.2015 № 1350/5, яким Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз доповнено пунктом 6.8 про опитування з використанням комп'ютерного поліграфа для отримання орієнтувальної інформації за письмовою згодою особи. Запропоновано авторське формулювання питання експерту та додатковий пункт постанови про призначення експертизи з переліком конкретних обставин. Систематизовано вимоги ст. 28 Конституції України, ст. 3, 4, 7, 9, 10 Закону України «Про судову експертизу», постанови Пленуму Верховного Суду України від 30.05.1997 № 8, Порядку ведення Реєстру методик проведення судових експертиз, норм КПК, ЦПК, КАС і КУпАП, зокрема право сторони захисту залучати експерта на договірних засадах (ч. 2 ст. 243 КПК) і наслідки ухилення від експертизи в цивільному процесі. Автор наголошує, що висновок не має наперед встановленої сили й оцінюється судом разом з іншими доказами, рецензування проведеної експертизи в Україні як виду діяльності немає, бо оцінку їй дає лише суд, а слідчий не може проводити допит із застосуванням поліграфа. Окремо розглянуто

участь спеціаліста та опитування оперативними працівниками за Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Ключові слова: судова експертиза з використанням поліграфа, психологічна установка на приховування інформації, ціннісно-смислова сфера особистості, нормативно-правове регулювання, наказ Мін'юсту № 1350/5, Закон України «Про судову експертизу», сторона захисту, добровільна згода, спеціаліст, оперативно-розшукова діяльність.

Current Capabilities and Regulatory Requirements for Forensic Examination Using a Polygraph in Ukraine

Nazarov O. A.

Abstract. The paper reproduces a report by Nazarov O. A. delivered at the 3rd International Research and Practice Conference on the use of the polygraph in law enforcement (Kyiv, 7–8 November 2015). It answers questions frequently raised by polygraph examiners, lawyers, defence counsel and law enforcement officers about the scientific basis and legal regulation of forensic examination using a polygraph in Ukraine. The author defines the object of this examination as the value and meaning sphere of personality and its subject as the detection of a psychological set to conceal case-relevant information, treating it as a subtype of forensic psychological examination. Its scientific grounding is linked to concealed information theory, the psychology of set and the psychophysiology of memory and motivation; the report also surveys six Ukrainian dissertations defended since 1998, methodological manuals and V. I. Barko's 2004 study reporting accuracy of 83.8–89.6 % and reliability of 0.73–0.77. Particular attention is paid to Order of the Ministry of Justice of Ukraine No. 1350/5 of 27 July 2015, which added paragraph 6.8 on polygraph-assisted interviews for obtaining orientational information with the person's written consent. The author offers a model question for the expert and an additional clause for the order appointing the examination, then reviews the Constitution, the Law of Ukraine on Forensic Examination, the 1997 Supreme Court Plenum resolution, the procedure for the Register of

Methods and provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine, the Civil Procedure Code and administrative legislation, including the defence's right to engage an expert under contract. The conclusions stress that an expert opinion has no predetermined probative force, that investigators may not conduct polygraph interrogations, and clarify the roles of specialists and operational officers.

Keywords: forensic examination using a polygraph, psychological set to conceal information, value and meaning sphere, legal regulation, Ministry of Justice of Ukraine, Law of Ukraine on Forensic Examination, defence counsel, voluntary consent, specialist, operational-search activity.

Першоджерело: Назаров О. А. Сучасні можливості та нормативно-правові вимоги до проведення судової експертизи з використанням поліграфа. Використання поліграфа в правоохоронній діяльності: проблеми та перспективи : програма III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 7–8 листоп. 2015 р.). Київ, 2015. С. 5. Реферат оприлюднено в журналі 17.11.2015.

REFERENCES

1. Nazarov O. A. Suchasni mozhlyvosti ta normatyvno-pravovi vymohy do provedennia sudovoi ekspertyzy z vykorystanniam polihrafa v Ukraini [Current Capabilities and Regulatory Requirements for Forensic Examination Using a Polygraph in Ukraine] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2016. № 1 (16). URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/632-sovremennye-vozmozhnosti-i-normativno-pravovye-trebovaniya-k-provedeniyu-sudebnoj-ekspertizy-s-ispolzovaniem-poligrafa-v-ukraine (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.4. ПРАВОВЕ ТА НАУКОВО-ПРИКЛАДНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підготовка експертів-поліграфологів в Україні: вимоги та тенденції[1]

Алєксєєв О. О.

Реферат · оприлюднено 04.11.2015

Реферат. Люстраційні процеси, тобто очищення влади, посилення боротьби з корупцією та утвердження верховенства права, Алєксєєв О. О. розглядає як суспільну вимогу, що потребує комплексу дієвих заходів. Одним із них він називає спеціальні психофізіологічні опитування з використанням поліграфа для кандидатів на посади в органах законодавчої, виконавчої та судової влади, а також періодичні кадрові перевірки чинних посадовців. Ефективність методу в антикорупційному напрямі, за автором, підтверджують практика й численні дослідження в Україні та за кордоном, зокрема експеримент з реформування органів внутрішніх справ. Точність опитування залежить від кваліфікації експерта-поліграфолога, якості сучасного приладу та чіткого дотримання умов і правил дослідження. Найгострішою проблемою автор вважає підготовку фахівців: в Україні бракує якісно підготовлених поліграфологів, немає державних навчальних центрів, а приватні курси не відповідають світовим стандартам. Спираючись на понад столітній зарубіжний досвід і слова Дж. Е. Гувера про те, що «детектором брехні» є людина, яка керує приладом, автор узагальнює вимоги провідних шкіл і професійних асоціацій. Базовий курс в уповноваженому закладі має охоплювати всі основні методики й тривати не менше 300 аудиторних годин; на двох слухачів потрібен щонайменше один поліграф; групу з близько 10 осіб мають вести не менше трьох викладачів зі стажем від трьох років і щонайменше 400 проведеними опитуваннями, а кожному слухачеві під час практики призначають наставника. Кандидатам рекомендовано вік від 25 років, вищу освіту переважно з психології чи права, не менше двох років досвіду слідчої або оперативної роботи, комунікативні якості, психологічну стійкість, бездоганну репутацію та успішне проходження перевірки на поліграфі. Окремо описано обов'язкову в структурах МО США «Програму контролю якості» (Quality Assurance Program), до якої добровільно приєдна-

лися федеральні правоохоронні органи й спецслужби. Запропоновані критерії придатні для оцінювання освітніх програм і кваліфікації поліграфологів в Україні.

Ключові слова: підготовка поліграфологів, спеціальне психофізіологічне опитування, поліграф, люстрація, протидія корупції, кадрові перевірки, вимоги до кандидатів, контроль якості, Quality Assurance Program.

Training of Polygraph Examiners in Ukraine: Requirements and Trends

Alieksieiev O. O.

Abstract. Lustration, understood as cleansing state power, strengthening the fight against corruption and establishing the rule of law, is treated by Aliekseiev O. O. as a public demand that calls for a set of effective measures. One of them is the use of special psychophysiological interviews with a polygraph for candidates for posts in the legislative, executive and judicial branches and for periodic personnel checks of serving officials. According to the author, the anti-corruption effectiveness of the method is confirmed by practice and by numerous studies in Ukraine and abroad, including the experiment on reforming the internal affairs bodies. Accuracy depends on the examiner's qualification, the quality of a modern instrument and strict compliance with testing conditions and rules. The most acute problem is training: Ukraine lacks qualified examiners and state training centres, and private courses fall short of international standards. Drawing on more than a century of foreign experience and on J. Edgar Hoover's remark that the lie detector is the person operating the instrument, the author summarises the requirements of leading schools and professional associations. A basic course at an authorised institution should cover all main techniques and last at least 300 classroom hours; there should be at least one polygraph per two trainees; a group of about ten should be taught by at least three instructors with three or more years of experience and at least 400 examinations, and each trainee should have a mentor during practice. Candidates should be at least 25 years old, hold a degree preferably in psychology or law, have two or more years of in-

vestigative or operational experience, good communication skills, psychological stability, an impeccable reputation and pass a polygraph test. The author also describes the mandatory Quality Assurance Program of the US Department of Defense.

Keywords: polygraph examiner training, psychophysiological interview, polygraph, lustration, anti-corruption, personnel screening, candidate selection, quality assurance, Quality Assurance Program.

Першоджерело: Алєксєєв О. О. Підготовка експертів-поліграфологів в Україні: вимоги та тенденції. Проблеми громадської безпеки, євроінтеграції та безпеки бізнесу в умовах військового протистояння : зб. наук. праць наук.-практ. конф. (м. Київ, 16 груд. 2014 р.) / Європейський університет ; редкол.: О. І. Тимошенко (голова) та ін. Київ : Вид-во Європейського університету, 2014. С. 12–14.[2] Реферат оприлюднено в журналі 04.11.2015.

REFERENCES

1. Alieksieiev O. O. Pidhotovka ekspertiv-polihrafolohiv v Ukraini: vymohy ta tendentsii [Training of Polygraph Examiners in Ukraine: Requirements and Trends] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2016. № 1 (16). URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/630-podgotovka-ekspertov-poligrafologov-v-ukraine-trebovaniya-i-tendentsii (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Alieksieiev O. O. Pidhotovka ekspertiv-polihrafolohiv v Ukraini: vymohy ta tendentsii. Problemy hromadskoi bezpeky, yevrointehratsii ta bezpeky biznesu v umovakh viiskovoho protystoiannia : zb. nauk. prats nauk.-prakt. konf. (m. Kyiv, 16 hrud. 2014 r.) / Yevropeiskyi universytet ; redkol.: O. I. Tymoshenko (holova) ta in. Kyiv : Vyd-vo Yevropeiskoho universytetu, 2014. S. 12–14. URL: http://www.e-u.in.ua/ukr/zbirnik/zbirnik.16.12.2014.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Популярний відеоінструктаж для осіб, яких направляють на тестування на поліграфі[1]

Інформаційний матеріал · оприлюднено 28.06.2016

Мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі.

Анотація. Редакційна новинна замітка представляє відеоролик «PB Polygraph test», який користувач із ніком advinvestigator оприлюднив на YouTube 25 лютого 2014 р. У популярній формі ролик інструктує осіб, яких направляють на тестування на поліграфі, розповідає про особливості поведінки під час самої перевірки та про те, що можна і чого не можна робити в її ході. Матеріал доповнено створеним користувачами інтернету плакатом на тему спроб обманути детектор брехні; за текстом замітки, його авторами є люди, які вже хоча б раз проходили тестування й переконалися в можливостях цього методу психофізіологічної діагностики особи. Замітка має ознайомчий характер і буде корисна всім, хто цікавиться детекцією брехні в повсякденному житті.

Ключові слова: тестування на поліграфі, детектор брехні, інструктаж обстежуваного, поведінка під час перевірки, відеоматеріал, протидія поліграфу.

Першоджерело: PB Polygraph test [Video] / advinvestigator. YouTube, 25.02.2014. Реферат оприлюднено в журналі 28.06.2016.

REFERENCES

1. Populiarnyi videoinstruktazh dlia osib, yakykh napravliaiut na testuvannia na polihrafi : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2016. № 1 (16). URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/638-instruktazh-dlya-lits-kotorye-napravlyayutsya-dlya-prokhozhdeniya-testirovaniya-na-poligrafe (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.5. ТОЧКА ЗОРУ ФАХІВЦЯ

Становлення української школи поліграфа: історія народження одного поліграфолога[1]

Моцонелідзе Д. З.

Оригінальна публікація · оприлюднено 04.11.2015

Мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі.

Анотація. Професійну біографію київського поліграфолога Моцонелідзе Д. З. (нар. 1977 р., вища юридична освіта) подано як приклад того, як формувалася українська школа застосування поліграфа. Працюючи 1998 р. в карному розшуку, він дійшов висновку, що старі методи боротьби зі злочинністю малоефективні, а під час розслідування резонансного злочину вперше побачив поліграф «Бар'єр» конструкції В. А. Варламова. 1999 р. пройшов один із перших курсів спеціалістів поліграфа при Управлінні оперативно-технічних заходів МВС рф у Краснодарі безпосередньо у В. А. Варламова та його колег, а 2001 р. закінчив курси підвищення кваліфікації при ГУВС Краснодарського краю. Досвід роботи в польових та екстремальних умовах переконав його, що навіть найкращий прилад без досвідченого фахівця лишається «купою заліза». В Україні, де тоді практикували одиниці поліграфологів, він працював у Науково-дослідному бюро судових експертиз «САНТОДОР», допомагаючи органам внутрішніх справ розкривати резонансні злочини, а комерційним організаціям розслідувати надзвичайні події й вирішувати кадрові питання. У співавторстві з Т. Р. Морозовою та І. О. Моцонелідзе підготував навчально-методичний посібник «Використання комп'ютерних поліграфів у кадровій роботі органів і підрозділів внутрішніх справ України» (Київ : Атіка, 2006, 120 с.) з блоками тестів для кадрових перевірок. 2006 р. очолив напрям психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа в КБ «Правекс-Банк» і розробив тести для працівників, які мають доступ до грошей та матеріальних цінностей, а 2007 р. опанував комп'ютерний психосемантичний аналіз (MindReader): на відміну від поліграфа, що працює з пам'яттю, цей метод виключає свідоме сприйняття запитань і контрольований вибір відповідей. У статті констатовано, що до 2013 р. в Україні навчено понад 200 поліграфологів, але брак єдиних підручників і сліпе копіювання зарубіжних методик без урахування національних особливостей зумовили розбіжність методичних підходів різних шкіл. Звідси потреба в

єдиних стандартах навчання й роботи та в наставництві над молодим фахівцем упродовж 1–3 років; саме тому 2013 р. Моцонелідзе Д. З. став співзасновником громадської організації «Колегія поліграфологів України». Матеріал цінний для історії вітчизняної поліграфології та для тих, хто обирає шлях до цієї професії.

Ключові слова: поліграфолог, українська школа поліграфа, професійна біографія, кадрові перевірки, комп'ютерний поліграф, психосемантичний аналіз, наставництво, Колегія поліграфологів України.

Formation of the Ukrainian Polygraph School: The Story of One Polygraph Examiner

Motsonelidze D. Z.

Abstract. The professional biography of the Kyiv polygraph examiner Motsonelidze D. Z., born in 1977 and holding a law degree, is presented as an example of how the Ukrainian school of polygraph use took shape. While serving in criminal investigation in 1998, he concluded that traditional crime-fighting methods were losing effectiveness and, during a high-profile investigation, first saw the Barier polygraph designed by V. A. Varlamov. In 1999 he attended one of the first polygraph specialist courses in Krasnodar under Varlamov and his colleagues, and in 2001 completed advanced training there. Field work convinced him that even the best instrument is merely a heap of metal without an experienced specialist. In Ukraine, where only a handful of examiners practised at the time, he worked at the SANTODOR forensic research bureau, assisting the police with high-profile cases and companies with internal investigations and personnel matters. With colleagues he co-authored a training manual on the use of computer polygraphs in personnel work of the internal affairs bodies of Ukraine (Kyiv, 2006, 120 p.) containing test blocks for personnel screening. In 2006 he headed polygraph examinations at Pravex-Bank, developing tests for staff handling cash and valuables, and in 2007 he trained in computer psychosemantic analysis (MindReader), which, unlike the polygraph, excludes conscious perception of the questions. The article

notes that by 2013 more than 200 examiners had been trained in Ukraine, yet the lack of common textbooks and uncritical copying of foreign techniques led to divergent methods, creating a need for unified standards and for mentoring of novices for one to three years; in 2013 Motsonelidze co-founded the Board of Polygraph Examiners of Ukraine.

Keywords: polygraph examiner, Ukrainian polygraph school, professional biography, personnel screening, computer polygraph, psychosemantic analysis, mentoring, professional association.

Вперше оприлюднено: сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 04.11.2015.

REFERENCES

1. Motsonelidze D. Z. Stanovlennia ukrainskoi shkoly polihrafa: istoriia narodzhennia odnoho polihrafoloha [Formation of the Ukrainian Polygraph School: The Story of One Polygraph Examiner]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2016. № 1 (16). URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/631-stanovlenie-ukrainskoj-shkoly-poligrafa-istoriya-rozhdeniya-odnogo-poligrafologa (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Я потрапив у поліграфологію зовсім випадково: нотатки поліграфолога (за матеріалами дописів у Facebook)[1]

Лисенко А. Б.

Реферат · оприлюднено 03.11.2015

Мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі.

Реферат. Лисенко А. Б., відомий український поліграфолог, у публіцистичних нотатках, уперше оприлюднених у Facebook 3 листопада 2015 р., розповідає, як випадково прийшов у професію, і формулює вимоги до чесного навчання поліграфологів. Навчатися йому випало замість колеги в Інституті криміналістики ФСБ рф за домовленістю між спецслужбами; тоді вибір був між школою Ю. І.

Холодного та курсами Варламова при МВС Краснодарського краю. Курс мав модульну будову: чотиритижневий початковий модуль, заочний модуль щонайменше на пів року з десятком завдань з аналізу поліграм і складання опитувальників та практикою на 20 скринінгах, тритижневий завершальний модуль, тож навчання тривало понад рік. Попри це автор погоджується з критиками з antipolygraph.org, що курси не випускають готового фахівця, і порівнює підготовку поліграфолога з лікарською інтернатурою. Перевагами школи він називає колектив викладачів-практиків (Ю. І. Холодний, Сошников, Толченкіна, Гулін) та їхній зв'язок з першоджерелами: вони пройшли десятитижневі курси інструкторів Міністерства оборони США, а навчання на записах чорнильних поліграфів Axciton і Stoelting згодом полегшило перехід до валідних методик Інституту поліграфа МО США та Юти. Вадами автор вважає орієнтацію навчання на підготовку «судових експертів», через яку замало уваги приділяли методам допиту й тактикам тестування, а також залежність статусу випускника від політичних відносин між службами; на його переконання, політика й поліграфологія мають бути відокремлені. Описано й професійну рефлексію: сумнів у результаті є завжди, а впевненість дають систематизація знань, валідні методики й техніки допиту після тестування. Наприкінці Лисенко А. Б. звертається до тих, хто навчає роботи з поліграфом, із чотирма проханнями: не продавати «бізнес під ключ», не продавати власних інтерпретацій і «курсів після курсів», не прив'язувати навчання до одного приладу, а давати досвід роботи на апаратурі двох-трьох виробників, і забезпечувати післякурсову підтримку щонайменше три роки. Нотатки корисні тим, хто обирає школу підготовки поліграфологів або сам її організовує.

Ключові слова: поліграфолог, підготовка поліграфологів, школи поліграфології, наставництво, валідні методики, етика навчання, післякурсова підтримка, професійна біографія.

I Got into Polygraphy Completely by Chance: Notes of a Polygraph Examiner (Based on Facebook Posts)

Lysenko A. B.

Abstract. In these journalistic notes, first posted on Facebook on 3 November 2015, the Ukrainian polygraph examiner Lysenko A. B. describes how he entered the profession by chance and sets out what honest training of polygraph examiners should look like. He was trained, in place of a colleague and under an agreement between security services, at the Institute of Criminalistics of the FSB of the russian federation, at a time when the choice lay between Yu. I. Kholodnyi's school and Varlamov's courses in Krasnodar Krai. His course was modular: a four-week initial module, a correspondence module of at least six months with about ten chart analysis and question formulation assignments plus twenty screening examinations, and a three-week final module. Even so, he agrees with critics from antipolygraph.org that courses do not produce a finished specialist and compares polygraph training with medical internship. Among the strengths of the school he names a team of practising instructors and their links with original sources, since they had completed ten-week courses run by US Department of Defense instructors; training on charts from ink-recording Axciton and Stoelting instruments later made it easier to adopt validated techniques of the US DoD Polygraph Institute and Utah. The weaknesses were an excessive focus on producing forensic experts at the expense of interviewing methods and testing tactics, and the dependence of a graduate's status on political relations between agencies. The author closes with four requests to trainers: do not sell turnkey businesses or personal interpretations, do not tie training to a single instrument, and provide post-course support for at least three years.

Keywords: polygraph examiner, polygraph examiner training, polygraph schools, mentoring, validated techniques, training ethics, post-course support, professional biography.

Першоджерело: Лысенко А. Б. Я попал в полиграфологию совершенно случайно: записки полиграфолога (по материалам поста

03 ноября 2015 года в Facebook).[2] Реферат оприлюднено в журналі 03.11.2015.

REFERENCES

1. Lysenko A. B. Ya potrapyv u polihrafolohiiu zovsim vypadkovo: notatky polihrafoloha (za materialamy dopysiv u Facebook) [I Got into Polygraphy Completely by Chance: Notes of a Polygraph Examiner (Based on Facebook Posts)] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2016. № 1 (16). URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/629-ya-popal-v-poligrafologiyu-sovershenno-sluchajno-zapiski-poligrafologa-po-materialam-postov-v-facebook (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Lysenko A. B. Ya popal v poligrafologiyu sovershenno sluchayno: zapiski poligrafologa (po materialam posta 03 noyabrya 2015 goda v Facebook). URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=981596115232258&id=100001456377017 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

1.6. ЮРИДИЧНА ПРАКТИКА

Деякі методичні аспекти комплексної судової психолого-психіатричної експертизи в кримінальному процесі[1]

Ілейко В. Р., Каніщев А. В.

Реферат · оприлюднено 25.07.2013

Мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі.

Реферат. Кількість комплексних судових психолого-психіатричних експертиз (КСППЕ) у кримінальному й цивільному процесах в Україні зростає, проте наукових розробок щодо їх організації, оформлення висновку та обґрунтування висновків бракує. Ілейко В. Р. і Каніщев А. В. ставлять за мету проаналізувати структуру й характеристики експертних висновків КСППЕ, щоб на цій основі обґрунтувати організаційно-методичні складники такого дослідження. Вихідними для авторів є дві вимоги: експерт дає висно-

вок від власного імені й особисто за нього відповідає, а також не може виходити за межі своїх спеціальних знань. З цих позицій вони тлумачать поняття «спільна оцінка», «інтеграція результатів», «спільна компетенція» та «єдина (загальна) відповідь»: спільна компетенція можлива лише за тотожності спеціальних знань, а підписання психіатром висновків психолога (і навпаки) є виходом за межі компетенції, що ставить під сумнів результати всієї експертизи з процесуального погляду. Емпіричну базу становлять 76 актів КСППЕ у кримінальному процесі з різних регіонів України, узагальнені без зазначення установ через конфіденційність. Автори встановили, що експертизу призначали без обґрунтування її комплексного характеру, а питання про фізіологічний афект ставили навіть у справах про крадіжки й грабежі, які виключають короткочасний афективний стан. Психіатрична частина актів загалом відповідала Порядку проведення судово-психіатричної експертизи (наказ МОЗ України від 08.10.2001 № 397), натомість психологічна мала різні назви, довільне місце в акті й чотири варіанти побудови без чітко виокремлених частин; опис психічного стану підекспертного здебільшого дублювався. Висновки підписували всі члени комісії незалежно від фаху. В експертизах афективних станів психологи нерідко спиралися на версію подій, яку підекспертний подавав під час експертизи, без урахування його первинних показань, вживали різнорідні оцінні терміни (стрес, фрустрація, емоційне збудження, афект) і фактично вирішували питання про істотне обмеження здатності усвідомлювати свої дії та керувати ними. Обстоюючи хворобливу природу континууму короткочасних афективних станів і компетенцію судового психіатра в їх оцінці, автори доходять висновку про системність виявлених вад і потребу стандартизувати КСППЕ на сучасній науковій і правовій основі.

Ключові слова: комплексна судова психолого-психіатрична експертиза, висновок експерта, компетенція експерта, судово-психіатрична експертиза, експерт-психолог, структура акта екс-

пертизи, короткочасні афективні стани, фізіологічний афект, кримінальний процес, стандартизація експертного дослідження.

Some Methodological Aspects of Complex Forensic Psychological and Psychiatric Examination in Criminal Proceedings

Ileiko V. R., Kanishchev A. V.

Abstract. The number of complex forensic psychological and psychiatric examinations (CFPPE) in Ukrainian criminal and civil proceedings keeps growing, yet there is little research on how such examinations should be organized, how the expert opinion should be drafted and how its conclusions should be substantiated. Ileiko V. R. and Kanishchev A. V. analyse the structure and characteristics of CFPPE opinions in order to substantiate the organizational and methodological components of this type of examination. Their starting point is that each expert gives an opinion in his or her own name, bears personal responsibility for it and may not go beyond his or her special knowledge. On this basis they reinterpret the notions of joint assessment, integration of results, joint competence and a single common answer, arguing that joint competence requires identical special knowledge and that a psychiatrist signing a psychologist's conclusions (or vice versa) exceeds competence and may compromise the whole examination procedurally. The empirical basis comprises 76 CFPPE reports in criminal cases from different regions of Ukraine. The authors found that examinations were ordered without justifying their complex nature and that questions about physiological affect were raised even in theft and robbery cases. The psychiatric part generally followed the procedure approved by Order of the Ministry of Health of Ukraine No. 397 of 8 October 2001, whereas the psychological part lacked a consistent structure, duplicated the description of the mental state and appeared in four different formats. All conclusions were signed by every commission member regardless of specialty. In cases of affective states, psychologists often relied on the examinee's current version of events, used heterogeneous terminology and effectively decided on diminished capacity. The authors conclude that these shortcomings are systemic and

call for standardization of CFPPE on a modern scientific and legal basis.

Keywords: complex forensic psychological and psychiatric examination, expert opinion, expert competence, forensic psychiatric examination, forensic psychologist, short-term affective states, physiological affect, criminal proceedings, standardization.

Першоджерело: Илейко В. Р., Канищев А. В. Некоторые методические аспекты комплексной судебной психолого-психиатрической экспертизы в уголовном процессе. Архів психіатрії. 2012. Т. 18, № 1. С. 49–52.[2] Реферат оприлюднено в журналі 25.07.2013.

REFERENCES

1. Ileiko V. R., Kanishchev A. V. Deiaki metodychni aspekty kompleksnoi sudovoi psykholoho-psykhiatrychnoi ekspertyzy v kryminalnomu protsesi [Some Methodological Aspects of Complex Forensic Psychological and Psychiatric Examination in Criminal Proceedings] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2016. № 1 (16). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/166-nekotorye-metodicheskie-aspekty-kompleksnoj-sudebnoj-psikhologo-psikhiatricheskoj-ekspertizy-v-ugolovnom-protsesse (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Ileyko V. R., Kanishchev A. V. Nekotorye metodicheskie aspekty kompleksnoy sudebnoy psikhologo-psikhiatricheskoy ekspertizy v ugolovnom protsesse. Arkhiv psikhiatriyi. 2012. T. 18, № 1. S. 49–52. URL: http://www.psychiatry.ua (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

Судово-психологічна експертиза психічного стану матері, обвинуваченої у вбивстві новонародженої дитини[1]

Сафуанов Ф.

Реферат · оприлюднено 27.07.2013

Мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі.

Реферат. Кримінальний кодекс російської федерації (ст. 106) виокремлює вбивство матір'ю новонародженої дитини в самостій-

ний склад злочину, і суди, за даними Сафуанова Ф., щороку розглядають до 200 таких справ. Автор доводить, що в кожному такому випадку слід призначати комплексну судову психолого-психіатричну експертизу, і, узагальнивши експертну практику, виокремлює чотири види кваліфікації психічного стану матері. Перший охоплює психічні розлади, що зумовлюють нездатність усвідомлювати фактичний характер і суспільну небезпеку своїх дій або керувати ними (шизофренія, органічне ураження головного мозку з вираженими змінами психіки, післяпологові психози, реактивні стани з депресивно-параноїдним синдромом, олігофренія з вираженим ступенем дебільності); убивство тут вчиняють за хворобливими мотивами або в стані порушеної свідомості, що може зумовити визнання неосудності. Другий становлять психічні розлади, що не виключають осудності (органічне ураження мозку, легка й помірна олігофренія, психопатія), за яких мотиви реально-побутові; для кваліфікації за ст. 106 застосовують «педіатричний критерій» новонародженості до одного місяця. Третій вид пов'язаний з емоційною напруженістю, зумовленою психотравмувальною ситуацією. Сафуанов Ф. наголошує, що ситуацію можна оцінити як психотравмувальну лише після аналізу взаємодії особистості й ситуації, тому завданням експертизи є визначити вираженість емоційного стану. Описано чинники її наростання: вагітність унаслідок зґвалтування чи поза шлюбом, відмова батька дитини від стосунків, підпорядкованість, залежність і сором'язливість жінки, жорсткі уявлення про дошлюбну «чистоту й честь», тиск родичів, невдалі спроби знайти вихід. Ізоляція за механізмом «зачарованого кола» веде до пологів на самоті й імпульсивного вбивства з безглуздими спробами приховати вчинене. Четвертий вид стосується психічно здорових матерів, які діють цілеспрямовано, з усвідомленим і часто давно сформованим рішенням; тут застосовують судово-медичний критерій новонародженості (24 години). Наприкінці автор пропонує чотири типові питання для постанови слідчого чи ухвали суду про призначення експертизи, що робить працю практично корисною для експертів і юристів.

Ключові слова: комплексна судова психолого-психіатрична експертиза, вбивство матір'ю новонародженої дитини, психотравмувальна ситуація, емоційна напруженість, післяпологовий психоз, неосудність, психічний розлад, що не виключає осудності, критерій новонародженості, питання експертові.

Forensic Psychological Examination of the Mental State of a Mother Accused of Killing Her Newborn Child

Safuanov F.

Abstract. Article 106 of the Criminal Code of the russian federation treats the killing of a newborn by its mother as a separate offence, and, according to Safuanov F., courts consider up to 200 such cases a year. The author argues that a complex forensic psychological and psychiatric examination should be ordered in every such case and, generalising expert practice, distinguishes four types of qualification of the mother's mental state. The first comprises mental disorders that deprive the accused of the capacity to understand the nature and social danger of her actions or to control them, such as schizophrenia, organic brain damage, postpartum psychoses, reactive states with depressive-paranoid syndrome and marked intellectual disability; here the killing is driven by morbid motives or impaired consciousness and may lead to a finding of insanity. The second covers disorders that do not exclude criminal responsibility, where motives are mundane and the paediatric criterion of the neonatal period (up to one month) applies. The third is emotional tension caused by a psychotraumatic situation. Safuanov stresses that a situation becomes traumatic only through its interaction with the personality, so the expert should assess the intensity of the emotional state rather than the situation itself. He describes contributing factors, including pregnancy after rape or outside marriage, abandonment by the child's father, dependent and shy personality traits, rigid moral attitudes, pressure from relatives and failed attempts to find a way out, which lead to isolation, solitary childbirth and impulsive killing followed by clumsy concealment. The fourth group consists of mentally healthy mothers acting deliberately, to whom the

forensic medical 24-hour criterion applies. The article concludes with four standard questions for the investigator's or court's order.

Keywords: complex forensic psychological and psychiatric examination, neonaticide, psychotraumatic situation, emotional tension, postpartum psychosis, insanity, diminished responsibility, neonatal period criterion, questions to the expert.

Першоджерело: Сафуанов Ф. Экспертиза психического состояния матери, обвиняемой в убийстве новорожденного ребенка. Российская юстиция. 1998. № 3.[2] Реферат оприлюднено в журналі 27.07.2013.

REFERENCES

1. Safuanov F. Sudovo-psykholohichna ekspertyza psykhichnoho stanu materi, obvynuvachenoi u vbyvstvi novonarodzhenoi dytyny [Forensic Psychological Examination of the Mental State of a Mother Accused of Killing Her Newborn Child] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2016. № 1 (16). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/175-ekspertiza-psikhicheskogo-sostoyaniya-materi-obvinyaemoj-v-ubijstve-novorozhdennogo-rebenka (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Safuanov F. Ekspertiza psikhicheskogo sostoyaniya materi, obvinyaemoy v ubiystve novorozhdennogo rebenka. Rossiyskaya yustitsiya. 1998. № 3. URL: http://www.juristlib.ru (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

1.7. СТОРІНКА ВЧЕНОГО

Аналіз практики призначення комплексної судової психолого-психіатричної експертизи щодо неповнолітніх обвинувачених[1]

Каніщев А. В.

Реферат · оприлюднено 25.07.2013

Реферат. Каніщев А. В. аналізує, наскільки обґрунтовано органи досудового слідства й суди призначають комплексну судову психолого-психіатричну експертизу (КСППЕ) неповнолітнім обвинуваченим. Актуальність теми автор пояснює статистикою: в Україні КСППЕ становить понад 90 % усіх комплексних судово-психіатричних експертиз, частка яких сягає 12–13 % від загальної кількості судово-психіатричних експертиз, а серед експертиз неповнолітніх утричі більша. Матеріалом стала суцільна вибірка з 70 стаціонарних КСППЕ неповнолітніх обвинувачених, проведених за 2004–2008 рр. в одному з міжобласних центрів судово-психіатричної експертизи. Постанови про призначення експертизи вивчено за трьома напрямами: правильність найменування експертизи та його відповідність поставленим питанням, аргументація призначення і зміст психологічних питань. Правильну назву експертизи містили лише 20 постанов (29 %); більш ніж у 40 % випадків її комплексний характер не зазначено, у 12 постановах (17 %) призначено однорідну судово-психіатричну експертизу, у 9 (13 %) назва в заголовку не збігалася з резолютивною частиною. Істотні дефекти, що унеможливлювали проведення саме КСППЕ, мали 17 постанов (24 %), проте жодного клопотання про уточнення постанови експерти не заявили. Галузь потрібних спеціальних знань (психіатрія і психологія) належно визначено лише в 9 постановах (13 %), а обґрунтування потреби у спільному вирішенні психіатричних і психологічних питань не знайдено в жодній. Питання про фізіологічний афект чи інші виражені емоційні стани (15 постанов) в усіх випадках були очевидно безпідставними, а у 26 постановах (37 %) обвинуваченим ставили питання про здатність правильно сприймати обставини й давати показання, доречне лише щодо свідків. За Каніщевим А. В., недоліки мають системний характер і зумовлені нечітким розумінням слідчими й суддями меж компетенції судово-психіатричної та судово-психологічної експертиз, призначенням психологічної складової «про всяк випадок» і хибним уявленням про більшу доказову вагу КСППЕ, яке підтримують окремі

постанови Пленуму Верховного Суду України 2003–2006 рр. Надмірне призначення КСППЕ, на думку автора, може порушувати права учасників процесу, затягує розслідування, збільшує навантаження на експертів і витрати, розмиває межі доказування. Автор радить регулярно аналізувати такі помилки, а експертам – суворо дотримуватися закону під час прийняття експертизи до провадження й роз'яснювати слідчим і суддям її можливості.

Ключові слова: комплексна судова психолого-психіатрична експертиза, судово-психологічна експертиза, судово-психіатрична експертиза, неповнолітні обвинувачені, призначення експертизи, постанова про призначення експертизи, експертні питання, спеціальні знання, фізіологічний афект, Пленум Верховного Суду України.

Analysis of the Practice of Appointing Complex Forensic Psychological and Psychiatric Examinations of Juvenile Accused Persons

Kanishchev A. V.

Abstract. Kanishchev A. V. examines how well-founded the appointment of a complex forensic psychological and psychiatric examination (CFPPE) is when pre-trial investigation bodies and courts deal with juvenile accused persons. The topic is motivated by Ukrainian statistics: CFPPE accounts for over 90 % of all complex forensic psychiatric examinations, which make up 12–13 % of forensic psychiatric examinations overall and three times as much among examinations of minors. The study covers a continuous sample of 70 inpatient CFPPEs of juvenile accused carried out in 2004–2008 at one interregional forensic psychiatric centre. Appointment orders were analysed for the correctness of the examination's name and its consistency with the questions posed, for the reasons given and for the content of psychological questions. Only 20 orders (29 %) named the examination correctly; over 40 % omitted its complex character, 12 (17 %) ordered a single-discipline psychiatric examination, and in 9 (13 %) the heading contradicted the operative part. Seventeen orders (24 %) had defects that ruled out a CFPPE, yet experts never requested clarification. The

required fields of expertise were properly specified in only 9 orders (13 %), and none justified the joint resolution of psychiatric and psychological issues. Questions about physiological affect or other intense emotional states (15 orders) were groundless in every case, and 26 orders (37 %) asked about the accused's ability to perceive events and testify, an issue relevant to witnesses. The author concludes that the shortcomings are systemic, stemming from a vague understanding of the boundaries between forensic psychiatric and psychological expertise, a 'just in case' approach and a mistaken belief in the greater evidential weight of CFPPE, reinforced by several resolutions of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine.

Keywords: complex forensic psychological and psychiatric examination, forensic psychological examination, forensic psychiatric examination, juvenile accused, appointment of examination, examination order, expert questions, special knowledge, physiological affect, Plenum of the Supreme Court of Ukraine.

Першоджерело: Канищев А. В. Анализ практики назначения комплексной судебной психолого-психиатрической экспертизы в отношении несовершеннолетних обвиняемых. Архив психиатрии. 2012. Т. 18, № 3. С. 74–78.[2] Реферат оприлюднено в журналі 25.07.2013.

REFERENCES

1. Kanishchev A. V. Analiz praktyky pryznachennia kompleksnoi sudovoi psykholoho-psykhiatrychnoi ekspertyzy shchodo nepovnolitnikh obvynuvachenykh [Analysis of the Practice of Appointing Complex Forensic Psychological and Psychiatric Examinations of Juvenile Accused Persons] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2016. № 1 (16). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/165-analiz-praktiki-naznacheniya-kompleksnoj-sudebnoj-psikhologo-psikhiatricheskoj-ekspertizy-v-otnoshenii-nesovershennoletnikh-obvinyaemykh (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Kanishchev A. V. Analiz praktiki naznacheniya kompleksnoy sudebnoy psikhologo-psikhiatricheskoy ekspertizy v otnoshenii nesovershennoletnikh obvinyaemykh. Arkhiv psikhiatrii. 2012. T. 18, № 3. S. 74–78. URL: http://www.psychiatry.ua (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

1.8. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА СПІВРОБІТНИЦТВО

Судово-психологічна експертиза під час викриття інсценувань нещасних випадків і самогубств[1]

Китаєв Н.

Реферат · оприлюднено 27.07.2013

Мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі.

Реферат. Китаєв Н. звертається до слідчих ситуацій, коли службовий чи побутовий контакт двох людей закінчується загибеллю одного з них унаслідок падіння з висоти – з балкона, вікна тощо. Навіть якісний огляд місця події не дає повного уявлення про те, що сталося, а показання того, хто вижив, бувають непослідовними й суперечливими; у такому ускладненому доказуванні зростає вага різних експертиз, зокрема судово-психологічної. Її зазвичай призначають, щоб установити психічний стан, який схиляє до самогубства, проте, як показує автор, висновок психолога придатний і для спростування версії про самогубство чи нещасний випадок. Центральне місце в статті посідає кримінальна справа з м. Братська: 14-річна Наташа С. випала з вікна третього поверху квартири, де перебував лише старший брат її знайомої, раніше судимий за хуліганство й замах на групове зґвалтування. Обвинувачений почергово висував версії про нещасний випадок під час закріплення шторки та про самогубство дівчини після того, як він нібито відкинув її освідчення в коханні. Першу версію спростували свідки, а додаткові криміналістичні й судово-медичні експертизи встановили, що потерпіла намагалася вибратися з вікна на балкон поверхом нижче й упала через раптову деформа-

цію металевого кронштейна. Слідчий прокуратури призначив посмертну судово-психологічну експертизу з питаннями про індивідуально-психологічні особливості загиблої та про ситуацію, яка могла змусити її залишати квартиру в такий спосіб. Спираючись на матеріали про особу потерпілої, експерт дійшов висновку, що вона опинилася в ситуації загрози статевій недоторканності, а спричинений цим стрес підвищив психічну активність і призвів до дій, які стали причиною смерті. Іркутський обласний суд, посилаючись на цей висновок, ухвалив обвинувальний вирок (10 років позбавлення волі), а Верховний Суд російської федерації залишив його в силі, теж пославшись на висновок психолога. Автор зауважує, що майже за 40 років видання збірника «Следственная практика» серед двох тисяч публікацій лише одна описувала допомогу експерта-психолога у викритті інсценування самогубства, а навчальні посібники досі не орієнтують практиків на залучення таких експертів. Стаття показує доказове значення посмертної судово-психологічної експертизи для слідчих, експертів-психологів і суддів.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, посмертна судово-психологічна експертиза, інсценування самогубства, інсценування нещасного випадку, падіння з висоти, загроза зґвалтування, стресовий стан, доказування, висновок експерта-психолога, слідча практика.

Forensic Psychological Examination in Exposing Staged Accidents and Suicides

Kytaiev N.

Abstract. Kitaev N. addresses investigative situations in which a service or domestic contact between two people ends in the death of one of them after a fall from a height, such as a balcony or window. Even a thorough crime scene examination cannot fully reconstruct the event, and the survivor's statements are often inconsistent or contradictory, so expert evidence, including forensic psychological examination, gains weight. Such an examination is usually ordered to establish

a mental state predisposing to suicide, but the author shows that a psychologist's opinion can equally refute a suicide or accident version. The central case comes from Bratsk: a 14-year-old girl fell from a third-floor window of a flat where only her friend's older brother, previously convicted of hooliganism and attempted gang rape, was present. The accused alternately claimed that she had fallen while fixing a curtain and that she had jumped after he rejected her declaration of love; witnesses refuted the first version, and additional forensic and medical examinations established that she had tried to climb down to the balcony below and fell when a metal bracket suddenly bent. The investigator ordered a posthumous forensic psychological examination on the victim's individual psychological characteristics and on the situation that could have forced her to leave the flat in this way. The expert concluded that she had faced a threat to her sexual inviolability and that the resulting stress led to the fatal actions. The Irkutsk Regional Court relied on this opinion in convicting the accused (10 years' imprisonment), and the Supreme Court of the russian federation upheld the verdict, also citing it. The author notes that such cases are rarely described in investigative literature and that textbooks still do not encourage investigators to involve psychologists.

Keywords: forensic psychological examination, posthumous psychological examination, staged suicide, staged accident, fall from height, threat of rape, stress state, criminal evidence, expert opinion, investigative practice.

Першоджерело: Китаев Н. Судебно-психологическая экспертиза при разоблачении инсценировок несчастных случаев и самоубийств. Законность. 1995. № 12. Реферат оприлюднено в журналі 27.07.2013.

REFERENCES

1. Kytaiev N. Sudovo-psykholohichna ekspertyza pid chas vykryttia instsenuvan neshchasnykh vypadkiv i samohubstv [Forensic Psychological Examination in Exposing Staged Accidents and Suicides] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v

yurydychnii praktytsi. 2016. № 1 (16). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/173-sudebno-psikhologicheskaya-ekspertiza-pri-razoblachenii-instsenirovok-neschastnykh-sluchaev-i-samoubijstv (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Розділ 2. Новини журналу

18.09.2016

Американська асоціація поліграфологів відкрила базу даних науково-практичних статей, опублікованих у журналі асоціації «Polygraph» (мова оригіналу — російська)[1]

Редакція повідомляє, що Американська асоціація поліграфологів (APA) 2016 р. відкрила на своєму сайті www.polygraph.org базу даних науково-практичних статей, опублікованих у фаховому журналі асоціації «Polygraph» у 1972–2016 рр. Журнал виходить щоквартально з березня 1972 р.; перший номер видано в м. Лінтікум (штат Меріленд). Наведено довідку про APA, створену 1966 р.: понад 2800 членів, стандарти професійної практики, вимоги до методик, технічних засобів і підготовки кадрів. До новини додано файл бази даних журналу за 1972–2015 рр. у форматі Excel.

02.11.2015

Громадська організація «Колегія поліграфологів України» випустила збірник наукових статей про ефективні прийоми передтестової бесіди під час застосування поліграфа та психологічну оцінку достовірності показань у юридичній практиці (мова оригіналу — російська)[2]

Редакція повідомляє про вихід двох праць, підготовлених ГО «Колегія поліграфологів України» (Київ : Освіта України, 2015). І. П. Усиков описує побудову спеціальної передтестової бесіди з особою, яку перевіряють на поліграфі: прийоми спрямовані на нейтралізацію асоціативних спогадів і об'єктивність аналізу даних тестування. В. Шаповалов викладає структуру й послідовність процедур методики психологічної оцінки достовірності показань за відеозаписами допиту, слідчого експерименту та інших слідчих дій. Збірник представлено на семінарі Американської асоціації поліграфологів у Чикаго (30 серпня – 4 вересня 2015 р.).

REFERENCES

1. Amerykanska asotsiatsiia polihrafolohiv vidkryla bazu danykh naukovo-praktychnykh statei, opublikovanykh u zhurnali asotsiatsii "Polygraph" (mova oryhinalu — rosiiska). Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2016. 18 veres. URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/645-amerikanskoj-assotsiatsii-poligrafologov-byla-otkryta-baza-dannykh-dlya-poiska-statej-v-professionalnom-zhurnale-assotsiatsii-polygraph (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Hromadska orhanizatsiia "Kolehiia polihrafolohiv Ukrainy" vypustyla zbirnyk naukovykh statei pro efektyvni pryiomy peredtestovoi besidy pid chas zastosuvannia polihrafa ta psykholohichnu otsinku dostovirnosti pokazan u yurydychnii praktytsi (mova oryhinalu — rosiiska). Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2015. 2 lystop. URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/627-obshchestvennoj-organizatsiej-kollegiya-poligrafologov-ukrainy-vypushchen-sbornik-nauchnykh-statej-po-effektivnym-priemam-predtestovoj-besedy-pri-ispolzovanii-poligrafa-a-tak-zhe-psikhologicheskoj-otsenki-dostovernosti-pokazanij-v-yuridicheskoj-praktike (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Читачі також шукають

- Реєстр методик проведення судових експертиз[1]
- Заява з показаннями свідка, засвідчена нотаріально: позиція Верховного Суду[2]
- 28 типових зразків заяв і клопотань до суду[3]
- Висновок експерта як доказ: правові позиції Верховного Суду[4]
- База правових позицій Верховного Суду[5]

СТАНЬТЕ АВТОРОМ ЖУРНАЛУ

Судова експертиза потребує дослідників, які не бояться складних запитань. Якщо ви науковець, судовий експерт, адвокат, психолог чи здобувач наукового ступеня, надсилайте свої статті до редакції: журнал публікує дослідження з юридичної психології, судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та спеціальних знань у юридичній практиці. Публікація безкоштовна, статтям редакція присвоює DOI, а читають їх ті, хто щодня працює в судах. Приєднуйтеся до спільноти судових експертів і дослідників: вимоги до статей і тез наведено далі.

QR-код відкриває цей номер на сайті; архів усіх номерів[6].

ПОТРІБЕН СУДОВИЙ ЕКСПЕРТ?

Якщо у справі, яку розглядає суд, виникли питання, що потребують спеціальних знань у галузі психології, зокрема щодо моральних страждань, психологічного стану учасника процесу, інтересів дитини чи психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа, зверніться до редакції. Допоможемо визначитися з видом експертизи, сформулювати питання експертові й знайти фахівця з належною кваліфікацією.

Запит — через форму «Консультація» на сайті журналу[7] або за телефоном +38 (093) 476-72-60.

REFERENCES

1. Reiestr metodyk provedennia sudovykh ekspertyz [Register of Methodologies for Conducting Forensic Examinations]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/reestr-metodik-sud-expertiz (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Zaiava z pokazanniamy svidka, zasvidchena notarialno: pozytsiia Verkhovnoho Sudu [A Witness Statement Certified by a Notary: The Position of the Supreme Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/5752-zayava-z-pokazannyami-svidka-pidpis-yakogo-zasvidchuetsya-notarialno-v-gpk-nadannya-pokazan-svidkiv-shlyakhom-posvidchennya-notariusom-ne-spriyae-vsebichnomu-zabezpechennyu-prava-uchasnikiv-spravi-staviti-pitannya-v-tsivilnomu-protsesi-pozitsiya-verkhovnogo-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. 28 typovykh zrazkiv zaiav i klopotan do sudu [28 Model Templates of Applications and Motions to the Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1076-zbirnik-zrazkiv-klopotan-pro-vidkladennya-rozglyadu-spravi-u-zv-

yazku-iz-vprovadzhennyam-karantinu-stanom-na-20-bereznya-2020-ta-ti-povi-zrazki-zayav-yaki-podayutsya-do-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

4. Vysnovok eksperta yak dokaz: pravovi pozytsii Verkhovnoho Sudu [Expert Opinion as Evidence: Legal Positions of the Supreme Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/5121-pozitsiya-vs-visnovok-eksperta-ne-e-nalezhnim-ta-dopustimim-dokazom-yakshcho-u-nomu-ne-zaznacheno-shcho-ekspert-obiznanij-pro-kriminalnu-vidpovidalnist-za-zavidomo-nepravdivij-visovok-i-shcho-takij-visnovok-pidgotovleno-dlya-podannya-do-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

5. Baza pravovykh pozytsii Verkhovnoho Sudu [Database of Legal Positions of the Supreme Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/baza-pravovykh-pozytsii-verkhovnoho-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

6. Arkhiv nomeriv zhurnalu. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/nomera (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. Konsultatsiia: zapyt na provedennia sudovoi psykholohichnoi ekspertyzy, doslidzhennia [Consultation: Request for a Forensic Psychological Examination or Study]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/konsultacia (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Вимоги до статей і тез авторів

ЗАГАЛЬНІ УМОВИ

1. Редакція розміщує статті й тези авторів у мережі Інтернет на офіційному сайті видання. Статті й тези в журналі публікуються безкоштовно.
2. Приймаються статті (до 15 аркушів) і наукові тези доповідей (до 5 аркушів) з тематики журналу, що не публікувалися й не подавалися до друку раніше. Надсилаючи текст, автор, якщо інше не передбачено угодою з редакцією, передає журналу право на виняткову публікацію роботи на безстроковий термін і зберігає право використовувати її текст у подальших працях з посиланням на першу публікацію в журналі.
3. Автор відповідає за зміст роботи, достовірність фактичних даних, цитат, власних імен і географічних назв, а також за відсутність у матеріалі даних, що не підлягають відкритій публікації.
4. Редакція може здійснювати наукове й літературне редагування, за потреби — рецензування, і має право відхилити матеріал, що не відповідає вимогам або тематиці видання, містить плагіат чи поданий із порушенням строку. Виявлений плагіат є безумовною підставою для відхилення.
5. Протягом тижня після отримання статті (тез) редакція повідомляє автора електронною поштою про прийняття матеріалу до публікації.

ОФОРМЛЕННЯ ПУБЛІКАЦІЇ

1. Індекс УДК[1]; відомості про авторів: прізвище, ім’я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання, місце роботи, країна (для іноземних авторів). Прізвище та ім’я латиницею подають за офіційними правилами транслітерації[2].
2. Назва публікації стисло відображає її зміст; анотацію подають після назви мовою публікації та українською мовою.
3. Файл Microsoft Word: шрифт Times New Roman, кегль 14, інтервал 1,5, абзацний відступ

1,25 см, береги — 2 см. Рядки: УДК; ім'я та прізвище автора (праворуч, напівжирним); установа, науковий ступінь, вчене звання, посада; назва великими літерами (посередині); анотації; текст.

4. Посилання в тексті — у квадратних дужках із номером джерела і сторінкою, напр. [1, с. 25]; список використаних джерел — наприкінці тексту за ДСТУ 8302:2015. Інтернет-посилання супроводжуються повними адресами URL.
5. Ілюстрації, графіки й таблиці розміщують безпосередньо в тексті там, де вони потрібні за змістом.
6. Структура статті: постановка проблеми та її актуальність; зв'язок із науковими й практичними завданнями; аналіз останніх досліджень; невирішені частини проблеми; мета; виклад основного матеріалу; висновки й перспективи. Структура тез: актуальність, мета, матеріали й методи, результати, висновки, список літератури.

ПОРЯДОК ПОДАННЯ

Статтю (тези) надсилають з дотриманням термінів виходу номерів[3] на електронну пошту заступника головного редактора за напрямом: психологічні науки — д-р психол. наук, професор Євдокимова Н. О. (yevdokymova@ukr.net); юридичні науки — д-р юрид. наук, професор Кириченко О. А. (alankir23@ukr.net), або головному редактору канд. психол. наук, доценту, ветерану війни — учаснику бойових дій, суб'єкту ветеранського підприємництва Назарову О. А. (nazarovua@ukr.net). Назва файлу: «прізвище_стаття» або «прізвище_тези», напр. Шевченко_стаття. Студенти (курсанти, слухачі) додають скан рецензії наукового керівника. Отримання матеріалів редакція підтверджує.

Authors from abroad prepare the paper according to the publication requirements of their country, add a short abstract in Ukrainian and send a Microsoft Word file to nazarovua@ukr.net named "surname_article" or "surname_theses".

Персональні дані авторів використовуються лише для внутрішніх завдань видання й не передаються стороннім особам; надсилання матеріалів означає згоду автора

на їх обробку відповідно до Закону України «Про захист персональних даних». Повний текст вимог — на сайті журналу[4].

REFERENCES

1. Universalna desiatkova klasyfikatsiia (UDK) : onlain-dovidnyk. Teacode. URL: https://teacode.com/online/udc (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Pro vporiadkuvannia transliteratsii ukrainskoho alfavitu latynytseiu : postanova Kab. Ministriv Ukrainy vid 27.01.2010 № 55. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2010-%D0%BF (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Terminy vykhodu nomeriv. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/termini-vikhodu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

4. Vymohy do oformlennia statei i tez [Requirements for Articles and Abstracts]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/vimogi-do-oformlennya (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Відомості про журнал

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Назва: реферативно-науковий журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» (*Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice*). Електронне (online) видання.

Ідентифікатори: ISSN 2521-1463 (Online); штриховий код EAN-13 для періодичних видань 9772521146000; державний український ідентифікатор медіа R40-05509; префікс DOI 10.53672 (Crossref), DOI журналу 10.53672/ej.

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович. Внесений Державним комітетом телебачення і радіомовлення України до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції (свідоцтво серія ДК № 8355 від 09.06.2025; види діяльності: видавнича діяльність, розповсюдження видавничої продукції). Статус суб'єкта ветеранського підприємництва підтверджено витягом з Єдиного державного реєстру ветеранів війни від 31.10.2026 № 31102026-00003569 (Міністерство у справах ветеранів України)[3].

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі» (ТОВ «Інститут психологічної експертизи і поліграфа»); міжнародний ідентифікатор наукової організації ROR 02xc7et08[2].

Галузь: юридичні, психологічні науки. **Періодичність:** 1 раз на два місяці. **Мови видання:** українська, англійська.

Увага! Електронне видання не внесено до затвердженого Міністерством освіти і науки України переліку наукових фахових видань України.

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ

Видання пройшло державну реєстрацію як онлайн-медіа та включене до Реєстру суб'єктів у сфері медіа відповідно до Закону України «Про медіа» (ідентифікатор медіа R40-05509). Види електронних видань, їхні вихідні відомості та правила їх розміщення визначає ДСТУ 7157:2010 «Інформація та документація. Електронні видання. Основні види та вихідні відомості»; на електронні видання поширюються також ДСТУ 3017:2015 «Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять» і ДСТУ 4861:2007 «Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості».

МЕТА, ГАЛУЗЬ І ПРОБЛЕМАТИКА

Журнал спрямований на втілення в Україні європейських практик наукової самоорганізації, згуртування вітчизняної професійної спільноти науковців, психологів, поліграфологів, правознавців і судових експертів навколо обговорення актуальних теоретико-прикладних проблем спеціальних знань, які застосовуються в юридичній діяльності, зокрема тих, що перебувають у стадії наукової розробки.

Видання присвячене питанням теорії і практики судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній діяльності, сучасному судочинстві, навчанні, тренінгу, формуванню професійно важливих якостей представників юридичних професій (експертів, слідчих, суддів, прокурорів, адвокатів, юристів). До журналу приймаються статті проблемного характеру з цивільного, адміністративного, кримінального, кримінального процесуального та інших галузей права, а також із судової психології та інших напрямів психологічної науки, пов'язаних із судово-психологічною експертизою, використанням поліграфа і спеціальних знань у юридичній практиці. Редакція запрошує до співпраці докторів і кандидатів наук, молодих учених, а також усіх, хто займається науково-практичною діяльністю з цієї проблематики.

The journal is devoted to topical issues of the theory and practice of forensic psychological examination,

the use of the polygraph and other special knowledge in legal activities, modern legal proceedings, education and training of representatives of legal professions (experts, investigators, judges, prosecutors, attorneys, lawyers).

СТРУКТУРА ВИДАННЯ (ЗА ПОЛОЖЕННЯМ ПРО ЖУРНАЛ)

- Реферати, анотації та бібліографічні описи щодо застосування спеціальних знань: новини науки та прикладної діяльності; міжнародний досвід і співробітництво.
- Наукові публікації (статті): теорія та історія застосування спеціальних знань; судово-психологічна експертиза: методичні підходи до вирішення завдань; проблемні аспекти застосування поліграфа; правове та науково-прикладне забезпечення професійної діяльності; точка зору фахівця; юридична практика; інновації наукової школи юриспруденції професора Аланкіра; сторінка вченого.

ПОЛІТИКА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту, підтримуючи принципи вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу.

This publication practices a policy of immediate open access to published content, upholding the principles of the free flow of scientific information and the global exchange of knowledge.

ІСТОРІЯ ВИДАННЯ

Журнал створено у травні 2016 р. кандидатом психологічних наук, доцентом, експертом-поліграфологом, правознавцем О. А. Назаровим з метою популяризації можливостей судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа як ефективних інструментів сучасної психологічної науки у вирішенні найвідповідальніших правових проблем і ситуацій, а також використання інших напрямів спеціальних знань у юридичній практиці (економічних, товарознавчих, медичних, військових, криміналістичних тощо). Редакційну колегію сформовано у квітні 2017 р. під час ISSN-реєстрації видання в міжнародній базі періодичних видань.

БАЗИ ДАНИХ, РЕЄСТРИ ТА БІБЛІОТЕКИ

Журнал включено до інтернет-баз даних наукових видань, державних реєстрів медіа та бібліотек:

- Реєстр суб'єктів у сфері медіа (Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення), ідентифікатор медіа R40-05509[4]
- Google Scholar (Google Академія)[5]
- ISSN International Centre — ISSN Portal, запис 2521-1463[6]
- Crossref — член-реєстрант DOI, префікс 10.53672[7]
- Реєстр наукових видань України (УкрІНТЕІ)[8]
- Polska Bibliografia Naukowa (PBN)[9]

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Поштова адреса: 01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, абонентська скринька В-62.
Mailing address: Khreshchatyk Str. 22, P.O. Box V-62, Kyiv-1, 01001, Ukraine.

Засновник — видавець (з усіх питань діяльності журналу): канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович; тел. +38 (093) 476-72-60; e-mail: nazarovua@ukr.net.

Заступники головного редактора: д-р психол. наук, професор Євдокимова Наталя Олексіївна, тел. +38 (050) 493-72-81, e-mail: yevdokymova@ukr.net; д-р юрид. наук, професор Кириченко Олександр Анатолійович, тел. +38 (068) 760-60-26, e-mail: alankir23@ukr.net.

Сайт: expertize-journal.org.ua[10]; e-mail редакції: info@expertize-journal.org.ua.

Електронна сторінка цього номера[1]. Джерело відомостей: сторінка «Про реферативно-наукове видання» на сайті журналу[3].

REFERENCES

1. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice]. 2016. № 1 (16). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.1.2016. URL: https://expert-

ize-journal.org.ua/nomera/710-2016-1-16 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Kyivskyi mizhnarodnyi sudovo-ekspertnyi instytut psykholohichnoi ekspertyzy i doslidzhen na polihrafi [Kyiv International Forensic Institute of Psychological Examination and Polygraph Research] : zapys u reiestri naukovykh orhanizatsii Research Organization Registry (ROR). URL: https://ror.org/02xc7et08 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Vytiah z Yedynoho derzhavnoho reiestru veteraniv viiny vid 31.10.2026 № 31102026-00003569 [Extract from the Unified State Register of War Veterans of 31.10.2026 No. 31102026-00003569] : vidomosti pro subiekta veteranskoho pidpryiemnytstva (Nazarov Oleh Anatoliiovych) / Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy. Opryliudneno na storintsi "Pro naukovo-referatyvne vydannia" saitu zhurnalu. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-nauchnom-izdanii (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

4. Vytiah z Reiestru subiektiv u sferi media shchodo online media "Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi" (identyfikator media R40-05509). Natsionalna rada Ukrainy z pytan telebachennia i radiomovlennia. URL: https://drive.google.com/file/d/1YG1vbKwA5qQ2HXbKIKXVNeZs4tcUPtaw/view (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

5. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : profil u Google Akademii (Google Scholar). URL: https://scholar.google.com/citations?user=EaNiTNMAAAAJ (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

6. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : zapys ISSN 2521-1463. ISSN Portal. ISSN International Centre. URL: https://portal.issn.org/resource/ISSN/2521-1463 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : zapys zhurnalu v Crossref (prefiks DOI 10.53672). DOI: https://doi.org/10.53672/ej. [in Ukrainian].

8. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : zapys u Reiestri naukovykh vydan Ukrainy. UkrINTEI. URL: http://nfv.ukrintei.ua/view/614090f159cc1d06af650872 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

9. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : zapys u Polska Bibliografia Naukowa (PBN). URL: https://pbn.nauka.gov.pl/core/#/journal/view/648237294097070b7dded6b3/9b3b60a2-d524-45ec-8e49-95ff3cacdb78 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

10. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/ (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал

2016, № 1 (16) (січень – лютий 2016 р.)

Засновник, видавець, відповідальний за випуск — Назаров О. А.

Видається за сприяння Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі (ROR 02xc7et08).

Формат А4 (210×297 мм). Гарнітура Source Serif 4. Обсяг 56 с.

Ідентифікатор медіа R40-05509. ISSN 2521-1463 (Online).

Видавник Назаров О. А. Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, а/с В-62. Тел. +38 (093) 476-72-60. E-mail: nazarovua@ukr.net

expertize-journal.org.ua